

Výzdoba fasády je situována v centrální části budovy Petrina. Upozorňuje na kostel Panny Marie Růžencové, který je skrytý na dvoře za budovou čp. 251 a do něhož ústí dlouhá chodba vedoucí z Žižkovy třídy 6. Vstup ke kostelu je po stranách rámovaný dvěma pískovcovými reliéfy andělů, které měl původně vytesat také Viktor Foerster, ale nakonec je zhotovili žáci hořické kamenosochařské školy (KLAZAR 2017 online, v tisku). V tympanonu portálu je osazen panel s mozaikovou polopostavou Vítězného Krista, držícího v rukou rozevřenou knihu s písmeny alfa a omega. Výše je v centru fasády osazena nejdůležitější část výzdoby – téměř čtvercové pole s centrálním

Obr. 4. Praha 1-Nové Město, kostel Panny Marie Sněžné. A – Panna Maria Sněžná v průčelí kostela z roku 1904; B – detail mozaiky (foto M. Kněžů Knížová, 2012).

motivem trůnící Panny Marie („Sedes sapientiae“), která podává Ježíškovi růženec. Frontální, dekorativní a zcela v duchu Beuronské umělecké školy podanou scénu doprovází ve spodní části dvě klečící figury – vlevo zakladatel kostela a řádu petrinů Klement Petr, držící v rukou model kostela, a vpravo s insigniemi svého úřadu soudobý českobudějovický biskup Martin Říha.

Mozaika vznikla díky sbírce mezi věřícími a také za podpory donátorů. Jedním z významných přispěvatelů byl Mons. Karl Jänig, který také dříve konzultoval výzdobu českobudějovického kostela

a pomáhal s organizací některých řemeslníků. Znak jeho působení – kostela sv. Jana Nepomuckého na Skalce v Praze – je také zasazen v pravém horním rohu mozaiky. Sám Jänig v letech 1902–1904 nechal postavit u kostela na Skalce novobarokní farní budovu. Pískovcový portál ohradní zdi areálu obrácený do Karlova náměstí je v nadpraží opatřen mozaikovým nápisem ze zlatých kostek, vytvořeným také ve Foersterově dílně (TARABA 1968, 46; BAŤKOVÁ 1998, 362–363). Zásadnější Jänigovou objednávkou je ale velkoplošná mozaika na průčelí kostela františkánů na Novém Městě pražském vysázená podle zázračného obrazu Panny Marie Sněžné v roce 1904 (obr. 4).³⁶ Sám Viktor Foerster v dopisu bratrovi zakázku komentoval: „Dnes jsme ji zasadili, to již dokončili, již od středy byli jsme na ležení. Dopadla krásně. Pamatuješ se, jak jsem lezl po kolenou a divil se té ohromné ploše u sv. Jiří? Dnes zaplat' Pán Bůh je již vše ukončeno.“³⁷ Pro františkány, tentokrát v Hájků u Prahy (Červený Újezd), Foerster převedl do mozaiky i další prototyp – milostnou sochu Panny Marie Loretánské (obr. 5). V roce 1908 obraz ozdobil niku nad vstupní branou do kláštera (PŘIBYL 2010, 36, pozn. 16).

Obr. 5. Červený Újezd – Hájek, františkánský klášter. Panna Maria Hájecká na vstupní bráně kláštera z roku 1908 (foto M. Kněžů Knížová, 2012).

Se samotným počátkem Foersterovy kariéry je spojena zakázka, která v jeho životopisu, neprávem, působí efektním dojmem. Už v prvních článcích o Foersterově dílně je uvedeno, že pracuje na rozměrné mozaice pro poutní baziliku Notre-Dame v Lurdách (HERITES 1904, 527; KOLÁŘ 1904, 61–62). Z bližšího průzkumu je však patrné, že ji nikdy nedokončil. Zamýšlená výzdoba stěn a kleneb české kaple v poutní bazilice ve francouzských Lurdách měla být údajně zhotovena dle vlastních návrhů (I. S. 1905, 275). To však vyvrací celková koncepce výzdoby baziliky. Kompozice Nanebevzetí Panny Marie byla určená do prostoru o rozměrech 120 m² (HERITES 1904, 527) a byla navržena už dříve Josephem Wenckerem ze Štrasburku.³⁸ Český národ měl pomocí sbírky financovat její převedení do mozaiky a osazení na místě. Plán, že „do Lourdes odveze se již hotová na kartonech a tam jenom do tmele na stěnách v kapli se přelepí“ (KOLÁŘ 1904, 61–62), však nevyšel. Práce byla zadána už na konci roku 1902 a malíř na počátku příštího roku navštívil Lurdy, aby si změřil místo osazení. V létě roku 1903 se potom dočítáme, že má Viktorova činnost

36 APH Poslední soud. Potvrzení o zhotovení díla vydal v lednu roku 1906 Karl Jänig.

37 NM, fond Josef Bohuslav Foerster, korespondenční lístek datovaný 7. 7. 1904.

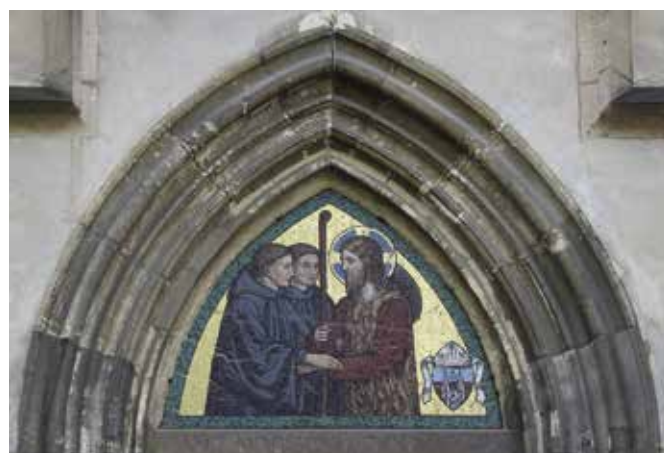
38 Joseph Wencker byl autorem návrhu Nanebevzetí, stejně jako byl též autorem části výzdoby vedlejší kaple, a to kompozice s trůnící Pannou Marií ze stejného roku (starší autoři dalších mozaik ze souboru byli Fournier, Graller, Maxence, Maso, Eugenio Cisterna).

Obr. 6. Praha 5-Hlubočepy, kaple Panny Marie Bolestné. **A** – výzdoba průčelí kaple s christogramem, písmeny alfa a omega a nápisem AVE MARIA GRATIA PLENA z roku 1903; **B** – detail christogramu (foto M. Kněžů Knížová, 2013).

trvat po dvě léta (KOLÍSEK 1903, 5). Bohužel ani tehdy nebyla zakázka dokončena: „... přece otálel s provedením, tak že roku 1905 v měsíci říjnu, kdy práce mohla být již úplně hotova, byl s ní teprve v počátcích.“ Intervence tarbsko-lurdského biskupa v roce 1905 ho měla popohnat s tím, že pokud na mozaice nebude pracovat, má ji předat jiným. Foerster se tedy práce vzdal, bylo mu vyplaceno odškodné ve výši 2000 K (KOLÍSEK 1908, 10) a mozaiku nakonec provedla pařížská firma Faschin.³⁹ Je otázkou, čím byl neúspěch lurdské zakázky způsoben, protože, jak je patrné i z předchozího výčtu zakázek, produkce mozaikářské dílny se zatím v Čechách úspěšně rozvíjela. Možná právě dostatek jiné činnosti a snaha o prosazení podniku a nové techniky v českém prostředí dílnu brzdily v práci pro francouzské poutní místo.

Mezi objednavateli z církevních kruhů měli stabilní pozici benediktini z Emauz. V interiéru i exteriéru kláštera uplatnili hned několik Foersterových mozaik. První zakázka však nebyla spojena přímo s klášterním areálem, nýbrž s drobnou kapličkou Panny Marie Bolestné v Praze na Zlíchově (k. ú. Hlubočepy), která stála na pozemcích emauzských benediktinů (obr. 6). Prav-

děpodobně to byl opět Pantaleon Major, který navrhl jako akcent stavby exteriérové mozaiky s christogramem, písmeny alfa a omega a nápisem AVE.MARIA.GRATIA.PLENA provedenými v typografii používané Beuronskou uměleckou školou. Realizace z roku 1903 měla být podle informací mozaikářovy ženy Marie jeho vůbec prvním dokončeným dílem (FOERSTEROVÁ 1939, 4; VLČEK 2012, 400–401).

Další zakázka v následujícím roce se již týkala samotné výzdoby klášterního kostela Panny Marie, sv. Jeronýma a slovanských patronů. Návrh Pantaleona Majora, který byl využit v roce 1903 pro mozaiku tympanonu nad vstupem ke kostelu petrinů v Českých Budějovicích, byl transformován také pro výzdobu portálu Pantaleonova domovského kláštera Emauzy (obr. 7a). Polopostavu Krista reflektoval i dobový tisk, z něhož je patrné, že pro diváky nebylo nové jen materiálové provedení díla, ale nezvyklý byl též styl vyobrazení: „... pozorovatele nevšedně upoutají zvláště dvě věci. Především typ, jakýmž Kristus znázorněn. Jest komponován ve známém slohu umělecké

Obr. 7. Praha 2-Nové Město, klášter Na Slovanech (Emauzy), kostel Panny Marie, sv. Jeronýma a slovanských patronů. **A** – Vítězný Kristus v západním průčelí kostela z roku 1904; **B** – Ježíš Kristus s benediktinskými mnichy nad severním bočním vchodem do kostela z roku 1904 (foto M. Kněžů Knížová, 2012).

³⁹ Mozaika byla vysvěcena spolu s kaplí 8. 9. 1907 (KOLÍSEK 1932, 274).